

IN STRABONEM.

LIBRI QVINTI.

QUOD Italia olim dicta sit ea regio, quæ continetur magna nunc Græcia dicta & Iapygia & sinu Posidoniæ. Postmodum ob felicitatem nominis obtinuit, ut ad Varum usque flu. & sinum Adriaticum atque ad Alpes Italia appelletur. Quod inferior Alpiū pars curva sit & sinuosa, concauitates in Italiam uersas habens. Ipsiū sinus partes mediæ ad Salassos existunt. Extrema conuersionem habent, hinc quidem usque ad sinus Adriatici ultimas oras, hinc uero ad maritimam Ligurum regionem Genuam usque emporium Ligusticum, quæ rupes Apennini Alpibus coniunguntur. Quod est nostro mari solius Adriatici sinus maritima ora, similem oceanō affectionem sustinet, inundationibus quotidie crescens & decrescens. Vnde campi illius maior pars marinis aquis plena stagnat, fossisque & aggeribus, sicut inferior Ægyptus, inædificata est, partimque exiccatur, & rusticorum cultu fructuosa est, partim nauigationibus est commoda. Urbium aliæ insularum modo cinguntur, aliæ quadam ex parte alluuntur. Quod qui circa Rhauennam est aer purissimus sit ac saluberrimus. Huius causa est tum maris inundationes, tum ipsius Padis alluiones, quibus uniuersa cœnoscitas expurgatur. Idem in Alexandria fit, ubi Nilis ascensus paludis tetrum odorem qui est cœno nascitur propulsat. Quod Rhauennæ paludes uites efficiant fertilissimas, cito maturescentes. Cæterum annis quinque uetustate intereunt. Quod Adria urbs fuerit in intimo sinu Adriatico, à qua mare ita sit appellatum. fuit autem celeberrima quondam. Quod post Tismaum, qui in intimo sinu est Adriæ, Istrorum litus est Polam usque, cuius etiam meminuit Callimachus, ἄταρ κείνων γλώσσας ἐνόμωκε πύλας. Est autem Colchorū edificium. Et Absyrtides insulæ Polæ adiacent. Quod Liguria in ipsis Apennini montibus sit sita, inter Galliam & Hetruriam. Est autem petrosa & aspera.

Quod Hetruriæ natio, pars Italiæ, initium sumit à Liguriæ sinibus usque ad flu. Tyberim. Hi super mari habitantes campos tenent ab Apenninis montibus initium trahentes. Ab hac mare quod adiacet Hetruscū uocatur. Quod ex Apenninis montibus Tyberis effluit, & pluribus annibus augetur, & partim per Hetruriam excurrens ipsam deinceps determinat, primum ab ea Umbriam diuidens, postea Sabinos & Latinos qui Romæ uicini sunt, usque ad oram maritimam. Adiacent quodammodo flumini & Hetruscis iuxta latitudinem, at sicubi mutuo iuxta latitudinem locati sunt. Tendunt ad eos Apennini montes qui iuxta Adriam sunt. Quod Latinorum regio, inter oram maritimam, quæ est ab Hostia usque ad Sinuessam urbem & Sabinos, est sita. Cæterum Hostia urbis Romæ nauale est, qua Tyberis in mare exit. Extenditur autem in longum usque ad Campaniam, & Samnites. Quod Tyrrheni (Romani uocant Hetruscos) appellati sunt à Tyrrheno Atyos filio, eius qui est Lydia colonos in hanc regionem misit. Cum enim Mæonia fame premeretur, Atyos qui tum imperabat, ab Hercule ex Omphale oriundus, alterum est filius Lydum nomine apud se retinere coactus est, à quo postmodum natio Lydia est appellata: alterum Tyrrhenum, cum magna parte populi dimittere. Is profectus hanc oram est ingressus, quæ de suo nomine Tyrrhenia fuit appellata. Quod Hetrusci celebres extiterint, ac permulta gesserint insigniter, tum alia, tum quod Gallos qui

Romam sub Camillo ceperant, circa Sabinos occurrentes, debellarint, & quam illi à Romanis uolentibus pecuniam acceperant, eam pro redemptione captiuorum ab inuitis extorserunt. Quòd apud Homerum Thessalia, Argos Pelasgicum sit appellata, inter eruptiones Penei & Thermopylas usq; ad Pindi montanum tractum, quòd ijs locis imperarint Pelasgi. Et Iouem Dodonæum Homerus appellat,

Ζῶν δ' αὖτα Δωδωνᾶϊε Πηλεαστικῆ.

Rex ô Iuppiter Dodonæ Pelasgice.

Pleriq; etiam Epiroticas gentes, Pelasgicas appellauere, tanquam illuc usque Pelasgorum imperium tenderet. Et habitantibus Troadem Cilicibus finitimos Homerus Pelasgos appellat inquiring,

Ἐπιόθοος δ' ἄγε φύλα Πηλεασγῶν ἀγχισιμῶρων.

Hippothous duxit sæuos per tela Pelasgos. Quòd Pelasgi ab Atheniensibus *Πηλεασγοί*, id est ciconie fuerint appellati, quòd erroneus essent atq; more auium quòd fors uocaret huc atq; illuc cōmearent. Quòd longitudo Hetrurie maxima, ab oppido Lunæ usq; ad Hostiā stadiorum est duorum milliū quingentorū, latitudo per montana dimidio minor. Est autē Luna exiguū oppidū, portumq; habet maximū et pulcherrimū. Item fodinas habet lapidis uarij, albi, subglauci, è quo Romæ pauimenta atq; templa ornātur pulcherrime. Græci hunc portum Lunæ appellāt.

Quòd à Luna Pisas usq; plura sunt q̄ quadringenta stadia. Ceterū Pisæ à Pisanijs Peloponnesi condite fuerunt. Hi sub Nestore militantes in reditu aberrarūt, atq; has Pisas condiderunt. Quòd Strabo uiderit ferrum quod ex Aethalia portatur, insula Cyrno uicina. Id cum in eius insulæ fornacibus coquitur, in massam compingi nequit, quare à fodiētib; illico in terram portatur. Illud admiratione dignum habet insula. Insuper hoc habet, ut exhausta fossionibus loca post tempus iterum plena cernantur: sicut de Rhodi platamonibus & de Pari insulæ marmore est proditum. Item de salibus apud Indos. Quòd Cyrnos insula à Romanis dicta sit Corsica, habitatur maligne, aspera scilicet, & pluribus in locis non accessibilis prorsus. Vnde qui eius montes tenent, ex latrocinijs uitam degentes ipsas immanitate beluas superant. Qui ex ipsis capti in seruitutem trahuntur, aut uitam non tolerant, aut emptoribus sunt inutiles. Longitudo insulæ milliaria continet centum sexaginta, latitudo septuaginta. Sardinia longitudo, stadiorum est ducentorum uiginti, latitudo, nonaginta sex. Cæterum Sardinia, partem terræ non exiguam habet asperam, partem tamen profundam, fructuūque & præcipue tritici feracem. Porrò quæ loca apud eos sunt fertilia, ea æstate morbida sunt & pestilentia obnoxia.

Quod in Sardinia nascuntur arietes qui pro lana pilum caprinum habent, Musmonas uocant incolæ. Horum se pellibus thoracis modo muniunt. In pugnis pelta utuntur & pugione. Quòd è Sardinia usque ad id quod aduersus Africam est mare milliaria sunt trecenta. Quòd in oppido Corsarum Thynnorum specula est. Thynnus enim non modo glandes uerum etiam purpuras ab exteriori mari initium sumens usque ad Sardiniam, pro-

I N S T R A B O N E M .

pe terram persequitur. Quòd non longe à Roma lacus sint , piscibus alendis optimi, è quibus typhæ, papyrus & panicula Romam usqueportatur.

Quòd Aeneas Anchisæ è Troia Laurentum applicans, prope Tyberis ostia paulum supra mare, circiter quatuor & uiginti stadia scilicet, ædificauit oppidū Albam. Aduentante autem Latino rege Aboriginum, qui tunc loca ubi nunc Roma est incolebant, inter ipsum atque Aeneam societas inita aduersus uicinos Rutulos, qui per id tempus Ardeam tenebant. Distat autem ab Ardea Roma stadijs centum quadraginta. Victor autem Aeneam in affinitatem accepit. Inde rursus pugnam conferentibus Rutulis, Latinus cecidit. Ipsi ab Aenea subiugati sunt. Atque inde Aeneas eius loci imperium adeptus, suos etiam Latinos appellauit. Post hæc annis quadringentis, Amulij ac fratris Numitoris facta memoriæ sunt prodita. Hi ab Aenea hoc modo descendere: Vterque ab Ascanij prognatis per successiōnem, Albæ regnum acceperunt. Cæterum iunior Amulius, natu maiore supplantato, regnum inuaserat solus. Et cum Numitori filius esset ac filia, filium quidem inter uenandum insidijs obtruncat, filiam uero ut spem illi proliis interciperet, Vestæ sacerdotem constituit, seruandæ uirginitatis gratia. Hanc Rheam Syluiam uocant. Corruptam postea deprehendens, gemellis partu editis, Syluiam quidem coniecit in carcerem, fratri gratiam tribuens, puellos uero ritu patrio in Tyberim exposuit. Fabulantur itaque à Marte genitos, expositos autem à lupa lactante uisos esse, ac Faustulum quendam loci illius subulcum sublatos educasse, appellasseque alterum Romulum, Remum alterum. Hos ergo cum adoleuissent in Amulium eiusque liberos impetum fecisse. Quibus extinctis, ac regno Numitori restituto, domum reuersos Romam condidisse, in locis, non quidem arbitrio delectis & idoneis, sed necessitate oblati. Neque enim solum munus, neque agrum circumiacentem condendæ ciuitati satis fertilem habebant, neque mortales ad habitandum abunde conuenientes. Qui enim ea loca tenebant, seorsim habitabant, urbis ædificandæ mœnibus propinqui, neque Albanorum imperio subditi. Erant autem Collatia, Antennæ, Fidenæ, Lauinium, aliæq; huius generis urbes, tunc quidem oppidula, nunc autem uici & priuata quorundam ædificia, stadijs triginta aut paulo pluribus à Roma distantia. Orta autem seditione, inter ædificanda mœnia, Remum occisum fuisse tradunt. Urbe condita, Romulus mortales conuenas aggregat, sacrum quendam locum Asylum aperiens inter collem & Capitoliū, quò perfugientes finitimos ciuitate donatos designat. Quibus cum connubia adipisci nequiret, Neptuno sacrum equestre uulgat certamen, quod etiam num conficitur. Conuenientibus permultis, maxima ex parte Sabinis, edicit ut cælibes cuncti uirgines eò profectas rapiant. Inde T. Tatiū Curiū rex iniuriam hanc armis uindicaturus, in regni societate & ciuitatis cum Romulo conuenit. Cæso autem per dolū Tatio in urbe Lauinij, solus Romulus Quiritibus ita uolentibus imperiū tenuit. Post hunc regnauit Numa Pompilius, subditis ita iubentibus. Quòd ab Hostia Sinuessam usq; ora maritima Latiū dicitur, & in mediterranea tendit usq; in Campaniam & Samnites. Est autē tota beata atq; omniū rerum ferax, exceptis paucis quibusdam locis quæ palustria sunt & morbida. Quod Hostia urbs sit maritima, ac propter limum quē

Tyberis multis annibus refertus aggregat, importuosa. Cæterum onustas naues è propinquo excipiunt ministrantes scaphæ, in quas onera transferuntur. Ad hunc modum sursum nauigatur Romam usque ab Hostia distantem stadijs centum quinquaginta.

Quòd ex Hetruscis latrocinia in Græcos exercentibus, captos nonnullos Romanis dono remiserint Græci, incusatione simul adiuncta, quòd inique facerent, qui cum Græcorum essent coloni, & in foro Castoris ac Pollicis ædem locassent, quos seruatores suos esse crederent omnes, aduersus tamen ipsorum patriam prædones mitterent, atque id ita facerent, qui cæterorum mortaliū essent legum obseruantissimi. Romani, hoc audito nuntio, prædones coercuerunt.

Quòd in Latio mons est instar insulæ mari & paludibus clausus. Circeium uocant. Habet etiam Circes templum, & ostenditur Vlyssis quædam patera, quapropter quæ de Circe fabulis produntur, illic perhibentur gesta fuisse.

Quòd uia Appia à Roma Brundisiū usque sit strata. Quòd prisca Romani satius putarint esse, ut uiri moenibus essent propugnacula, quàm cõtra. Quapropter Romam non pro arbitrio electionis, sed pro necessitate in loco cõdidere, qui posset oppugnari facile.

Quòd Augustus Romanis sanxerit, ne altius septuaginta pedibus edificarent, præuidens nimirum id quod erat euenturum. Quòd cum Græci in edificijs fabricandis acuti maxime & solertes fuisse uideantur, cum pulchritudinem & munimentum ingeniose prospicerent, portusque & agri fertilitatem, Romani eos superarunt, tum stratis uiarum & aqueductibus, tum cloacis subterraneis ducendis.

Quòd prisca alijs rebus maioribus ac necessarijs magis occupati, urbis pulchritudinem neglexere, sed posterius magnam huc curam adhibuerunt.

Quòd Ancon Italiae urbs Syracusanorum est ædificium, qui Dionysij tyrannidem non sustinentes, fugere. Hæc portum habet. Quòd Romani Iunonem Cypram uocant, Cronon autem Saturnum.

Quòd Marfi & Peligni & Marrhucini & Feretani, circa Apenninum habitantes pugnacissimi sint, ac persæpe uirtutem suam ostenderint, ac primum quidem, dum sub Romanis degere recusarunt, deinde quando cum ipsis militiae societatem inierunt, postremo, cum & libertatem & ciuitatis communionem assequi uolentes repulsam passi descuerunt. Vnde Marficum bellum exarsit, quod ab ijs qui primi id coeperunt habuit nomen. Quo tempore Corfinium Pelignorum metropolim maritimam, cõmunem uniuersis Italis ciuitatem designantes, eamque translato nomine Italiam appellantes, cõtra pop. Roman. totius belli propugnaculum receptaculumque constituerunt: eo quæ in loco coss. atque imperatores creauere. Biennio itaque bellum protractum, donec à Romanis postulata impetrassent.

Quòd regio Campaniæ felicitate omnes facile superet, eaque propter Opicis & Ausonijs frequenter bellorum causa extiterit. Metropolim habet Capuam, quam tanquam caput ita appellant. nam capen uocant caput. Tradunt regionem hanc ter in anno feri: bis quidem zæa, deinde panico. Quædam etiam loca eius regionis quater oleribus seminari. Hic phalernum uinum nascitur quod optimum habetur.

Quòd Cumæ Italiae in hac Campania sitæ Græca ciuitas sit, Chalcidensium & Cumanorum antiquissimum ædificium. Hi inter se pepigere, ut horum quidem haberet nomen, illorum autem diceretur colonia. Quapropter etiamnum Cumæ appellantur, Chalcidensium tamen putatur colonia. Exercitus huius ductores

res fuere Hippocles Cumæus, & Megasthenes Chalcidensis.

Quòd post urbem Cumarum uersus austrum, Misenum est promontoriū, deinde Baiæ & aquæ calidæ, tum ad delicias, tum ad morbos sanandos cōmodissimæ. Vnde Romani baiam nutricem uocant, & baiulum: ob Baias, scilicet, qui locus est uoluptati ac delicijs aptissimus.

Quòd Dicæarchiam urbem, Romanorum aliqui Annibalis bello frequentes habitare incipientes, mutato nomine appellarint Puteolos. Portum habet manu factum: super urbem statim Vulcani forum imminet, campus ardentibus inclusus supercilijs, quæ uelut à fornacè exhalationes magno cum fremitu passim habent. Campus autem tracto sulphure est plenus.

Quòd circa Cumas, signa quædam necromantiæ ostenduntur, de qua in fabulis Odyssæ mentio fit, ueluti Styx, Acherusia lacus, Acheron, & lauacra calida loco Phlegetontis. Est etiam occulta fossa illic, committentes inter se meatus habens & oraculum: ad quod aduenæ noctu ingrediuntur & redeunt, ut non absimile sit quod de Cymmerijs apud Homerum scribitur. Eadem in Neapoli uisuntur, quæ his locis est uicina.

Quòd in Neapoli calida lauacra sint & sanitati & delicijs idonea, non inferiora ijs quæ apud Baias sunt, quamuis minora, multique è Romanis quietem & otium sectantes, Neapolim secedunt.

Quòd supra Neapolim mons est (Vesuuium appellant) amœnissimis agris circumhabitatus, solo excepto cacumine. Id magna ex parte habet planitiem, fructum omnino nullum ferentem. Et cineres in prospectu habet, cauernosaque monstrat antra, combustis ex petris ut color indicat, utpote quas ignis arrosit. Quare coniectura est, plagam istam prioribus annis ardere solitam, ignis crateras habuisse, inde cessante materia fuisse extinctam. Forte hanc fertilitatis, quæ circa locum est, causam dixeris. Sic de Catana proditum est, eiectum ab Æneis ignibus cinerem ea parte lætam uinetis tellurem effecisse. Habet enim pingue aliquid, & quæ igne excoquitur gleba, & quæ uberes affert fructus. Ac dum pingui abundat, ignis idonea fit materia, quemadmodum sulphureum omne. Deinde exhausto abundante succo, extincta atque in cinerem redacta, ad frugum procreationem apta redditur.

Quòd ante Picentium agrum, & Campaniam, ac sinum quem craterem appellant, qui duobus promontorijs finitur Miseno & Athenæo, insulæ sunt exiguæ, Pithecusæ, Capræ, Sirenussæ & Prochita.

Quòd iuxta Pindari sententiam, totus locus à Cumis in Siciliam usque ignitus sit, & profundas quasdam in unum coeuntes cauernas habeat. Quapropter & Ætna & Liparenfes insulæ & quæ Dicæarchiæ & Neapoli & Baijs adiacent loca, & Pithecusæ, talem habent naturam.

Quòd Timæus tradit, collem quempiam insularū quæ circa Neapolim sunt, per terræmotum ignem eiectasse, & quantum inter ipsum atque mare fuerit in pelagus extrusisse, quodque telluris in cinerem esset redactum euolasse in sublime, mox ubi stad. tribus per mare excurrisset, rediisse, eoque recursum insulā inundasse, ut ignis in ea extingueretur. ex hoc fragore qui continentem habitabant, è litore in Campaniam fugisse.

Quòd Campanis ob loci foelicitatem usuuenerit, ut totidem malis fruarentur ac bonis. Nam eousque deliciarum prouecti sunt, ut ad gladiatorum paria depugnantium conuiuas ad cœnam inuitarent, eorum nume-

rum pro cœnarum dignitate definiens. Cæterum ubi Hannibal in deditiōem eos suscepisset, exercitum eius in hyberna acceptum adeo uoluptatum illecebris effœminarunt, ut Hannibal dixerit, Victorem se periclitari ne hostilis præda fieret, qui milites uiros dedisset, mulieres reciperet. Eos postremum Romani in potestatem redactos, permultis calamitatibus affligerunt. Quòd post Campaniam Picentinorum sit maritima natio. Hi coloni sunt Picenorum qui Adriam colunt, à Romanis in hunc sinum Posidoniā deducti. Nunc sinus ipse Pæstanus nuncupatur: urbs quæ Posidonia prius, Pæstus uocatur, in medio sinu locata. Est autem morbosum oppidum ob circuniacentem fluuium atque paludes. Quòd iuxta Picentinos & Lucanos aqua sit, potui apta, in quā planta iniecta illico duratur in lapidem, seruato tamen pristino colore & figura.

L I B R I S E X T I.

Quòd ante sinum Posidoniā Leucosia sit insula, nomen ab una è Sirenibus sortita, quo tempore ob Vlyssē in profundum sese abiecerunt. Quòd post sinum Posidoniā uersus austrum alius sinus sit, ubi urbs Hela est, Phocensium ædificiū. Nostra ætas Eleam dicit. Ex hac Parmenides & Zeno ducunt originem, homines Pythagorici. Erat olim bonis legibus instituta. Cæterum ob sterili soli tenuitatem magnam rebus maritimis operam dare, & piscium cōdimenta, atque id genus alia præparare sunt coacti. Quòd totius Lucaniæ nauigationis tractus stad. est sexcentorum quinquaginta. Ad Lucaniæ finem Draconis facellū est, qui è comitibus Vlyssis extitit, de quo illud oraculum est uulgatum, *λαίον ἀμφὶ δράκοντα πολὺν ποτε λαὸν ὄλεσθαι*. Aduersus hanc Græci qui in Italia erant populi ducto exercitu, re male gesta à Lucanis deleti sunt, hoc oraculo decepti.

Quòd Petelia Lucanorum metropolis Philoctetæ sit edificium, quo tempore per seditionem è Melibœa profugit. Et alia itidem eodem in loco, Crimissa dicta. Quòd à Leucopetra quæ iuxta fretum est, uersus boream ora maritima interuallo milliarium ducentorum à Brutij incolitur. Hæc primū uocabatur Oenotria, postmodū Italia proprie cœpit appellari. Limites eius sunt à mari Hetrusco, Laus fluuius, à Siculo Metapontiū. Quòd sinus Hipponiates in mari Tyrreno, et Scyllaticus sinus in Siculo, intra se isthmum amplectuntur stad. centum sexaginta. Ambitus autem nauigationis Cherronesi stadiorum est duorū millium.

Quòd Lucanorum regio inter duo maria sita est: quorum alterum Hetruscum, à Lao fluuius usque ad Silarū fluuium progreditur: Siculum uero à Thurijs Metapontum usque. Per cōtinentem uero, è Samnitibus usque ad isthmum qui inter Laum est fluuius & Thurios. Huius isthmi latitudo stadiorum est trecentorum. Supra hos uersus austrum habitant Brutij usque ad isthmum, occupantes Cherronesum quæ inter Hipponiatem & Scyllaticum sinum continetur. Brutios autem uocarunt Lucani, & significat hoc nomen fugitiuum. Nam prius Lucanorum serui fuere, & ab ijs adiutante Dionysio Siciliæ Tyranno transfugerunt. Quòd prope Laum uersus austrū Temese urbs sit, quæ postmodū fuit Tempsa appellata, cuius & Homerus meminit. Apud eam fodinæ sunt æris quæ